

הוּכַח תַּקְלִיט

בבוקר"ם שלחו את הקיבוצניק ההמום לשרת במצ"ח, ולא עזרו מחאותיו • שם נדבק בחיידק המשפטי, הקריירה האקדמית נסקה, ובגיל 42 כבר אחז בתואר פרופסור • יורם רבין מנען מרים את המחט מתפקיד היועץ המשפטי למבקר המדינה לטובת אתגר חדש כנשיא המכללה למנהל • כחוקר משופשף הוא זהיר במילותיו על הפרקליטות והמבקרים, אבל כאספן תקליטים מושבע הוא יעשה הכול כדי לשים יד על גרסה נדירה של הביטלס

✖ נחמן גלבוט

שהגיע למשטרה הצבאית. כל הניסיונות שלי לעבור לחיל אחר לא הצליחו. בשלב מסוים נרמז לי שאם אהיה טוב בטירונות ובקורס שוטרים, אוכל להגיע לקורס חוקרים, וכך אכן היה. עברתי במצ"ח קורס חוקרים וקורס של רכזי מודיעין במשטרה, והשירות בתפקידים האלה חיבר אותי למשפטים. רבים מחברי ליחידה, כולל רביב דרוקר מערוץ 13, וגיא רוטקופף, שהיה מנכ"ל משרד המשפטים, הלכו איתי ללמוד משפטים בתום השירות הצבאי, כי עסקנו בעצם בחוק השיפוט הצבאי ובמשפט הפלילי. לא כולם בחרו להמשיך בכיוון הזה. במחזור שלי בצבא היה גם ירון קסטנבוים, שהלך ללמוד בישראל ופתח מסעדת שף".

השיניים של המבקר

ב-2015 נבחר רבין לתפקיד היועץ המי שפטי למבקר המדינה יוסף שפירא, בחוזה בכירים לשבע שנים. "בחרה אותי ועדת איתור שבראשה עמד השופט בדימוס יצחק זמיר", הוא מספר. "יועצים משפטיים הם משרה מקצועית, לא משרת אמון. בדומה ליועצים משפטיים אחרים בשירות הציבורי, במשרד המבקר אתה גם יועץ משפטי אבל חשוב לא פחות – אתה גם שומר סף. כשומר סף אתה צריך להגיד מה אי אפשר לעשות וממה המבקר מנוע מבחינה חוקית. הגישה הזאת נובעת מהדוקטרינה הכללית שלפיה היועץ המי שפטי לממשלה הוא הן היועץ והן שומר הסף שלה. מבקר המדינה הוא מבקר של כל רשויות הביצוע של המדינה במובן הרחב, לרבות משרד המשפטים, מערך הפרקליטות ומערך הייעוץ המשפטי לממשלה, אך הוא אינו מבקר של הכנסת. היועץ המשפטי לכנסת אינו כפוף ליועץ המשפטי לממשלה, אלא נהנה מעצמאות, וכך גם היועץ המשפטי למבקר המדינה. היועץ המשפטי למבקר המדינה נהנה מעצמאות ומאייתלות כמו מבקר המדינה עצמו, ומכאן הייחוד שלו. כששמעתי המי דינה עומד מול הגופים המבוקרים, כגון משרד האוצר, משרת ישראל או משרד המשפטים, יש לו רק את היועץ המשפטי למבקר המדינה. היועץ המשפטי הוא יד ימינו, ומכאן נובעים הייחוד והחשיבות של התפקיד הזה".

"אף על פי שלפעמים נדמה שהמדינה משמשים כמעצור לדלת במשרדי הממשלה. זה לא נכון, והתמונה מורכבת יותר"
"במשרד המבקר אתה גם יועץ משפטי אבל חשוב לא פחות – אתה גם שומר סף. אתה צריך להגיד מה אי אפשר לעשות וממה המבקר מנוע מבחינה חוקית"

"כיום יש מגמה של אנשים שאומרים שכדי להצליח בחברה ולהשתכר היטב אין בהכרח צורך בלימודים, וצריך להיות יזם ולהקים עסק או סטרטאפ. לדעתי יש עדיין חשיבות להשכלה פורמלית ולתארים מתקדמים"

המונו הנדירה. זאת באמת אספנות כבדה, מעבר להאזנה למוזיקה". נענן הוא ידוע כאנציקלופדיה מהלכת לענייני ביטלס. יודעי דבר מעידים שהסיכויים להתקיל אותו בנושא הם קלושים. את שירותו הצבאי, שבדיעבד היה צעד ראשון בבחירת קריירה משפטית, עשה רבין כחוקר, ולאחר מכן קצין חקירות במשטרה הצבאית החוקרת (מצ"ח), יחי"דה שאינה ידועה כמגנט לבני קיבוצים. "היה לי פרופיל 64 בגלל בעיות בריאות", הוא מצטרק, "ומינתי בבוקר"ם למשטרה הצבאית. הייתי בן הקיבוץ הראשון בנען

אתה פעיל בחיי הקיבוץ?

"כיום אני מעורב פחות משהייתי בעבר. הייתה תקופה שבה פרשתי מהעבודה כעורך דין פרטי כדי ללמוד לתואר שני ושלישי במשפטים, ואז שימשתי עוזר הוראה של פרופ' דפנה ברק-ארוז, כיום שופטת בית המשפט העליון, וגם הייתי בחצי משרה עורך דין בקיבוץ. עסקתי בנושאים המשפטיים של האגודה השי-תופית נען, והמשכתי להיות מעורב בנר-שאים המשפטיים ובתהליכי ההפרטה גם כשעברתי לעבוד במשרה מלאה מחוץ לקיבוץ. בשנים האחרונות די התנתקתי מהי קיבוץ, ואני מתערכן בנושאי ההפרטה והשיוך באמצעות החברים שאני פוגש במדרכות".

אספן כבד

פרופ' רבין הוא איש שיחה מרתק. נטול פזוזה, ענייני, חרי-מחשבה אבל לא כבד מדי, למרות המשקל הסגולי של עיסוקיו. הוא עונה על כל שאלה לפרטי פרטים (אך מצליח להימנע מעלייה על מוקשים בנר-שאים רגישים מדי, כמו דעתו על הביקור רת באשר למבקר), מכניס אנקדוטות ולא שוכח לפרגן לאנשים שלהם הוא חב את דרכו האקדמית, כמו פרופ' דפנה ברק-ארוז שהנחתה אותו בתארים המתקדמים ופרופ' דניאל פרידמן, שר המשפטים לש-עבר, שהציע לו את משרת ההוראה הרא-שונה כשהיה דיקן בית הספר למשפטים של המכללה למנהל, תפקיד שאותו מילא רבין מספר שנים לאחר מכן. הטון הרגוע שלו מתחלף בשניות להתלהבות גדולה כשגולשים למוזיקה – אהבתו הגדולה. אי אפשר לפספס את התדר שמשנתנה ואת הניצוץ, בעיקר כשהוא מספר על אוסף תקליטי הוויניל שלו, ואפשר בהחלט לה-גדיר אותו כמשתמש כבד. עד כמה כבד? "כבד ביותר" הוא אומר. "אני אוסף מהדר-רות ראשונות של תקליטים, קונה דברים נדירים במכירות פומביות, ומוכן לנסוע רחוק כדי לרכוש תקליטים מיוחדים. אני יכול לקנות דרך הווסטאפ תקליט מסוים אצל סוחר בפורטובלו מרקט בלונדון, ולאסוף את התקליט כשאני מגיע לשם. אם יש לי תקליט של הביטלס בגרסת סטריאו, ואני יודע שהוא יצא גם במונו, אעשה הכול כדי להשיג בלונדון את גרסת

מעטים בתנועה הקיבוצי

צית ובחברה הישראלית יכולים להציג נסיקה מטאורית בתחום האק-דמי, הציבורי והמשפטי, כמו זו הרשומה לזכותו של פרופ' יורם רבין, חבר קיבוץ נען, שבימים אלו החל לכהן בתפקיד נשיא המסלול האקדמי של המכללה למנהל. את תואר הדוקטור במשפטים קיבל בגיל 35, ואת דרגת הפ-רופסור בגיל 42. שנתיים לאחר מכן מונה לשמש דיקן בית הספר למשפטים במכ-לה למנהל, וכעבור ארבע שנים התמנה לתפקיד היועץ המשפטי למבקר המדינה, אותו מילא עד לפני כחודשיים כשעבר לעמוד בראש המכללה למנהל. בין לבין היה עורך דין פרטי, פרסם מספר ספרי מחקר בתחום המשפטים, ערך את עיתון לשכת עורכי הדין ועסק בהוראה. רבין (52), דור שלישי למייסדי נען – הן מצד אביו והן מצד אימו – נשוי למאיה ואב ליונתן (10) ולשירה (9). הוא מעיד על עצמו שהיה תלמיד טוב במערכת החינוך הקיבוצי של שנות השבעים והשמונים של המאה הקודמת, מערכת שלא העלתה על נס את דגל המצוינות האקדמית. "הייתי ילד ששומע מוזיקה באוזניות, מביטלס ועד מוזיקה קלסית. עברתי בחשמליה ולא בפלחה. אני חושב שלא ניתן היה לנבא שאבחר במסלול אקדמי, פרט לזה שהייתי ילד סקרן וקראתי הרבה אנציקלופדיות בחדרי העיון בקיבוץ".

רבין עם היועץ המשפטי לממשלה אביחי מנדלבלט. "יועצים משפטיים הם משרה מקצועית, לא משרת אמון" | צילום: אלבום פרטי

האם חברי קיבוצים יכולים לפנות למד בקר המדינה בתלונות על הקיבוץ? על התנועה הקיבוצית? על רשם האגודות השיתופיות?

"קיבוץ הוא תאגיד מסוג אגודה שיתר פית, ולכן הוא לא גוף מבוקר. גם התנועה הקיבוצית אינה גוף מבוקר, אבל רשם האגודות השיתופיות הוא גוף מבוקר. יכור לה אפוא להיות ביקורת על הרשם, שהוא רגולטור, אבל אני לא נתקלתי בביקורת כזו. יכולה להיות ביקורת על רגולציות שנוגעות בקיבוצים, כמו למשל דוח ביקורת שהיה על הרגולציה על בתי הקברות, שבו חלק מבתי הקברות שנבדקו היו בקיבוצים. חברי הקיבוצים גם יכולים לפנות למבקר המדינה במסגרת תפקידו כנציב תלונות הציבור (אומבורדסמן), אם יש להם תלונות כלפי הגופים שהוא מבקר".

האתגר הגדול

כשהודיע פרופ' יורם רבין על פרישתו ממשד המבקר לטובת תפקיד נשיא המכללה למנהל, כחודש וחצי לאחר כניסתו של אנגלמן לתפקיד מבקר המדינה, היו הכותרות בתקשורת על עוד אחד מב- כירי משרד מבקר המדינה שהחליט לפ- רוש בגלל המבקר החדש. לדברי רבין, המניע להחלטתו לעבור לתפקיד נשיא המכללה למנהל היה ההזדמנות לקידום מקצועי ולסגירת מעגל, כשהוא עומד כיום בראש המוסד האקדמי שבו למד לתואר ראשון ולאחר מכן שימש בו כמ- רצה, כסגן דיקן וכדיקן.

האתגרים הניצבים בפניו כנשיא המכללה, שבה לומדים כ-8,500 סטודנ- טים, הם רבים. "שוק ההשכלה הגבוהה הוא דינמי מאוד", אומר רבין. "יש מקצועות חדשים וישנים. יש ירידות בביקוש למקצועות מסוימים, ועליות בביקוש לאחרים. האתגר הגדול ביותר הוא להתאים את המוסד להשכלה גבוהה לתמורות שחלו בשוק ההשכלה. יש כיום ירידה בביקוש לראיית חשבון, עלייה בביקוש למדעי המחשב ולהנדסה וכדומה. נראה שמקצועות רבים שמ- למדים באקדמיה כבר לא יהיו רלבנ- טיים בעתיד בכלל. אתגרים נוספים הם הקמת מעונות סטודנטים ופיתוח הבינ- לאומיות של הקמפוס. הדבר יתבטא בהבאת סטודנטים זרים ובהוצאת מספר גדול של סטודנטים ישראלים לקורסים בחו-ל כדי לפתוח אותם למגמות הג- לובליזציה ולשפר את שליטתם בשפות זרות. אתגר נוסף קשור לשינוי בשיטות ההוראה. ההוראה באמצעות לוח וגיר תחלוף מהעולם, ותחלוף בלימודים מק- וונים ובחשיבה ביקורתית על ידע, יותר מאשר צבירת ידע המצוי כיום ברשתות החברתיות ובוויקיפדיה".

אתה ממליץ לצעירים ללמוד במכללה בדרך להשתלבות בתפקידים ניהוליים שישפיעו על החברה בישראל?

"ראשית, אני ממליץ ללמוד. כיום יש מגמה של אנשים שאומרים שכדי להצ- ליח בחברה ולהשתכר היטב אין בהכרח צורך בלימודים, וצריך להיות יום ולה- קים עסק או סטראפ. לדעתי יש עדיין חשיבות להשכלה פורמלית ולתארים מתקדמים. המכללה שאני עומד בראשה שמה את הדגש על לימודים מעשיים ועל חיבור לתעשייה הרלוונטית למקצוע הנ- למד. החזון שלי הוא לעשות את ההשכלה הגבוהה מחוברת לחיים, על בסיס ערכים נכונים של תרומה לחברה, של דמוקרטיה ושל אזרחות טובה".

הן אישיות וקשורות לטוהר המידות, המערכת נותנת משקל גדול להמצאות הללו. לדוגמה, אם המבקר יכתוב שה- תנהלותו של מנכ"ל מסוים עולה כדי פגיעה בטוהר המידות, כשהמנכ"ל הזה ירצה להתמנות לתפקיד הבא ויפיע בפני הוועדה למינוי בכירים, הוועדה תפסוק שהמינוי שלו אינו כשיר בשל מה שנכתב עליו בדוחות מבקר המדי- נה, והמינוי לא יאושר גם אם השר ירצה בכך מאוד. יש למבקר גם סמכות רחבה כשמדובר בביקורת על מימון המפל- גות. בנושא זה יש לו סמכות בחוק לק- נוס בסכומים גבוהים מפלגה או מועמד שחרגו מהתקרות הקבועות בחוק בעניין ההוצאות. סמכות נוספת היא הגנה על חושפי שחיתויות, ורבים מהם אכן זוכים להגנה בפני פיטורים או בפיצוי גבוה בעת המעבר למקום עבודה אחר. יש עוד נושאים שבהם יש למבקר סמכויות משפטיות".

מסביר, "אף על פי שלפעמים נדמה שהדוחות שלו משמשים כמעצור לדלת במשרדי הממשלה. זה לא נכון, והתמונה מורכבת יותר. ראשית, מבקר המדינה הוא רק ממליץ, וטוב שכך. מכאן נובע כוחו המוסרי, וכך נהוג בכל העולם. הסי- בה היא שאם תהיה לו סמכות לאכוף את ההמלצות שלו, הוא בעצם יהיה חלק מה- רשות המבצעת. כשהוא ממליץ המלצה שיש לה משמעות כספית, ברור שיש לכך מגבלה. למשל, כשהמבקר אומר שמדינת ישראל אינה ערוכה דיה לה- תמודדות עם שריפות גדולות, ושצריך לרכוש עוד שלושים כבאות וחמישה מטוסים לכיבוי שעולים מיליוני שקלים, זה ברור שזו המלצה לא מחייבת, משום שהוא לא שר האוצר הרואה את כל הצר- כים התקציביים ומתעדף אותם".

אז איפה יש לו שיניים?

"יש משמעות כבירה לסמכויות אחרות של המבקר. כאשר ההמלצות שלו

בנופים המבוקרים ציינת את הפרק- ליטות. מה עמדתך בוויכוח בין תומכי נתניהו, הטוענים שאין פיקוח על אנשי הפרקליטות העושים ככל העולה על רוחם, ובין ראשי הפרקליטות, הדוחים בתוקף טענה זו?

"הפרקליטות מבוקרת, והשאלה היא אם היא מבוקרת במידה מספקת. היא מבוקרת מצד מבקר הפנים של משרד המשפטים; היא פועלת בהתאם לחוק שקובעת הכנ- סת; היא כפופה גם לביקורת העיתונות ואפשר גם לעתור לבג"ץ נגד החלטותיה. אני לא רוצה להיכנס כרגע לשאלה אם די בביקורת על הפרקליטות או לא". כשרבין נשאל אם למשרד מבקר המ- דינה יש "שיניים", הוא מספר שכבר הק- ליט פורקאסט בנושא זה לבקשת הדובר לשעבר של משרד המבקר, וניתן להאזין לו בהרחבה באתר האינטרנט שלו. "אני חושב שלמבקר המדינה יש שיניים", הוא